

**LIETUVOS RESPUBLIKOS GAMTINIŲ DUJŲ ĮSTATYMO NR. VIII-1973
2, 5, 7, 9, 20, 21, 25, 31, 37, 38, 39, 45, 46, 47 STRAIPSNIŲ IR PRIEDO PAKEITIMO IR
ĮSTATYMO PAPILDYMO SEPTINTUOJU¹ SKIRSNIU ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai.

Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo Nr. VIII-1973 2, 5, 7, 9, 20, 21, 25, 31, 37, 38, 39, 45, 46, 47 straipsnių ir priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo septintuoju¹ skirsniu įstatymo projekto (toliau – Įstatymo projektas) rengimą paskatinusios priežastys:

1) Baltijos šalių ir Suomijos siekis iki 2020 metų integruoti atskiras nacionalines gamtinių dujų (toliau – dujų) rinkas į regioninę dujų rinkos zoną (toliau – regioninė rinkos zona). Šia iniciatyva regione siekiama sukurti vienodas dujų rinkos veikimo taisykles, įskaitant ir bendrus dujų transportavimo paslaugų kainodaros principus, kurios užtikrintų skaidrią, konkurencingą ir aiškią tvarką dujų sistemų naudotojams, siekiantiems pasinaudoti Baltijos šalių perdavimo sistemomis, o dujų vartotojams – dujas už konkurencingą kainą. 2016 m. gruodžio 6 d. Rygoje vykusiame Baltijos Ministrų Tarybos Ministrų Pirmininkų susitikime Baltijos šalių ministrai pirmininkai pasirašė deklaraciją dėl regioninės dujų rinkos plėtros, kuria patvirtino Regioninės dujų rinkos koordinavimo grupės parengtą Regioninės dujų rinkos sukūrimo veiksmų planą. Veiksmų plane patvirtinti veiksmai, kuriuos šalys įsipareigoja atlikti iki 2020 m., siekdamos integruoti atskiras nacionalines Baltijos šalių ir Suomijos dujų rinkas į regioninę rinkos zoną. Vienas iš veiksmų plane numatytų uždavinių – iki 2018 m. pabaigos priimti įstatyminio lygmens teisės aktų pakeitimus sudarysiančius teisinį pagrindą tolesniems regioninės rinkos zonos formavimo darbams.

2) 2017 m. spalio 25 d. priimtas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2017/1938 dėl dujų tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių, kuriuo panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 994/2010 (toliau – Reglamentas (ES) Nr. 2017/1938). Šiuo reglamentu pakeistos ir papildytos Reglamento (ES) Nr. 994/2010 nuostatos, susijusios su pažeidžiamų vartotojų apsauga ir bendradarbiavimu tarp valstybių narių. Tarp pakeitimų išskirtinos šios naujos nuostatos: (i) suformuluotas solidariai saugomų pažeidžiamų vartotojų institutas (Reglamente (ES) Nr. 2017/1938 apibrėžtos galimos solidariai saugomų pažeidžiamų vartotojų grupės, nustatyti solidarumo tarp valstybių narių principai dujų tiekimo krizės metu, numatantys dujų tiekimą pažeidžiamiems vartotojams iš kaimyninių šalių); (ii) numatytas privalomas bendradarbiavimas tarp valstybių narių rengiant regioninio lygmens dujų tiekimo sutrikimų rizikos vertinimą ir regioninio lygmens prevencinio ir ekstremaliųjų situacijų valdymo planus.

3) 2017 m. kovo 16 d. Komisijos reglamentas (ES) 2017/460, kuriuo nustatomas suderintos gamtinių dujų perdavimo tarifų struktūros tinklo kodeksas (toliau – Reglamentas (ES) Nr. 2017/460), nurodytos dvi gamtinių dujų sektoriaus reguliavimo alternatyvos – viršutinė kainų riba ir viršutinė pajamų riba. Įstatymo projektu siūloma papildyti, kad VKEKK reguliuoja ne tik kainų, bet ir pajamų viršutines ribas. Tai leistų Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatyme numatytą dujų perdavimui taikomą reguliavimo tvarką klasifikuoti pagal Reglamento (ES) Nr. 2017/460 nuostatas.

4) Šiuo metu nacionaliniuose teisės aktuose nėra įgyvendintos Reglamento (ES) Nr. 2017/1938 nuostatos, reglamentuojančios pažeidžiamų dujų vartotojų apsaugą ir bendradarbiavimą tarp valstybių narių dujų tiekimo krizės metu. Šiuo metu esantis teisinis reguliavimas nėra pakankamas siekiant integruoti Lietuvos nacionalinę dujų rinką į kuriamą Baltijos šalių ir Suomijos regioninę dujų rinką.

Parengto Įstatymo projekto tikslai:

1) iš dalies įgyvendinti Reglamento (ES) Nr. 2017/1938 ir Reglamento (ES) Nr. 2017/460 nuostatas;

2) priimti įstatyminio lygmens teisės aktų pakeitimus, sudarysiančius teisinį pagrindą tolesniam regioninės rinkos zonos formavimui.

Įstatymo projektui keliami uždaviniai:

1) Nustatyti pagrindines sąlygas regioninės rinkos zonos suformavimui ir jos veiklos principams.

2) Sukurti reguliavimo nuostatas, sudarančias sąlygas Lietuvos dujų rinkai veikti tiek regioninės rinkos zonoje, tiek ir atskirose nacionalinėse dujų rinkose.

3) Suderinti Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo (toliau – GDI) nuostatas su Reglamento (ES) Nr. 2017/1938 ir Reglamento (ES) Nr. 2017/460 nuostatomis.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai.

Įstatymo projekto iniciatorė – Lietuvos Respublikos energetikos ministerija (toliau – Energetikos ministerija). Įstatymo projektą parengė Energetikos ministerijos Naftos ir dujų skyrius (skyriaus vedėjas Dainius Bražiūnas, tel. 8 706 64 912, el. p. dainius.braziunas@enmin.lt, tiesioginis rengėjas – vedėjo pavaduotojas Karolis Švaikauskas, tel. 8 706 64 872, el. p. karolis.svaikauskas@enmin.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai.

Teisiniai santykiai, susiję su regioninės rinkos zonos kūrimu

Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai, susiję su perdavimo sistemų operatorių intersisteminiu kompensavimo tvarka, regioninės rinkos zonos kainodara, priežiūra, bendra balansavimo zona ir regioninės rinkos zonos operatoriumi, šiuo metu nėra reguliuojami nacionalinėje teisėje.

Dujų įleidimo ir išleidimo taškų sistema ir kainodaros modelis, nekonkretizuojant, ar jis taikomas atskiros ar regioninės rinkos zonoje, yra išaiškintas 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (EB) Nr. 715/2009 dėl teisės naudotis gamtinių dujų perdavimo tinklais sąlygų, panaikinantį Reglamentą (EB) Nr. 1775/2005 (toliau – Reglamentas (EB) Nr. 715/2009).

Reglamento (EB) Nr. 715/2009 13 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta: „<...> Tarifai tinklo naudotojams nustatomi nediskriminaciniai ir atskirai kiekvienam dujų įleidimo į perdavimo sistemą arba išleidimo iš perdavimo sistemos taškui. Sąnaudų paskirstymo mechanizmus ir tarifų nustatymo metodiką, susijusius su įleidimo ir išleidimo taškais, tvirtina nacionalinės reguliavimo institucijos. <...>“.

Europos Sąjungos tarpvalstybiniu lygmeniu Reglamentas (ES) Nr. 2017/460, kurį Baltijos šalys ir Suomija siekia įgyvendinti iki 2020 m., sukuriant regioninę gamtinių dujų rinkos zoną. Keliose valstybėse narėse esančių dujų įleidimo ir išleidimo sistemų, kuriose veikia daugiau kaip vienas perdavimo sistemos operatorius (toliau – PSO), veikimo principas (nedetalizuojant) apibrėžtas Reglamento (ES) Nr. 2017/460 11 straipsnyje: „Jei keliose valstybėse narėse esančioje įleidimo ir išleidimo sistemoje veikia daugiau kaip vienas PSO, gali būti atskirai arba drauge taikoma tokia pati referencinės kainos metodika arba gali būti atskirai taikomos skirtingos referencinės kainos metodikos“. Reglamente (ES) Nr. 2017/460 taip pat nurodytos dvi gamtinių dujų sektoriaus reguliavimo alternatyvos – viršutinė kainų riba ir viršutinė pajamų riba.

Reglamento (ES) Nr. 312/2014 4 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad „balansavimo zonoje, kurioje veiklą vykdo daugiau nei vienas PSO, šis reglamentas taikomas visiems toje balansavimo zonoje veiklą vykdančioms perdavimo sistemos operatoriams. Jei jų perdavimo tinklų subalansavimo atsakomybė perduota subjektui, šis reglamentas tam subjektui taikomas tiek, kiek nustatyta pagal taikomas nacionalines taisykles“. Reglamento (ES) Nr. 312/2014 3 straipsnio 4 punkte taip pat numatytas prekybos platformos operatorius (biržos operatorius), taip pat šiame reglamente numatytos prekybos platformos operatoriaus funkcijos.

Reglamento (ES) Nr. 2017/460 10 straipsnyje yra reglamentuota vienoje valstybėje narėje, kurioje veikia daugiau kaip vienas PSO, esančių dujų įleidimo ir išleidimo sistemų tarpusisteminiu kompensavimo tvarka. Nacionaliniai ir Europos Sąjungos teisės aktai nereglamentuoja perdavimo sistemų operatorių intersisteminiu kompensavimo tvarkos, taikomos keliose valstybėse narėse esančiose dujų įleidimo ir išleidimo sistemose, kuriose veikia daugiau kaip vienas PSO, tačiau minėti

Reglamento (ES) Nr. 2017/460 10 straipsnyje nurodyto kompensavimo mechanizmo pritaikymo principai aktualūs ir regioninės rinkos zonos formavimo kontekste. Galimybė bendroje balansavimo zonoje perduoti balansavimo funkciją kitam subjektui numatyta Europos Komisijos reglamento (ES) Nr. 312/2014 4 straipsnio 4 dalyje.

Šiuo metu galiojančios GDĮ nuostatos nustato, kad Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (toliau – VKEKK) tvirtina reguliuojamų dujų kainų viršutinės ribas. Įstatymo projektu siūloma papildyti, kad VKEKK reguliuoja ne tik kainų, bet ir pajamų viršutinės ribas. Tai leistų GDĮ numatytą dujų perdavimui taikomą reguliavimo tvarką klasifikuoti pagal Reglamento (ES) Nr. 2017/460 nuostatas.

Teisiniai santykiai, susiję su Reglamento (ES) Nr. 2017/1938 įgyvendinimu

GDĮ 5 straipsnio 12 punktu Lietuvos Respublikos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė) (ar jos įgaliotai institucijai) suteikti įgaliojimai nustatyti dujų atsargų kaupimo ir panaudojimo buitiniams vartotojams ir nebutiniams vartotojams, kurie per metus suvartoja iki 20 000 kubinių metrų dujų, tvarką. GDĮ 47 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad Vyriausybė (ar jos įgaliota institucija) tiekėjams privalomą sukaupti dujų kiekį ir šio kiekio sukauptimo terminus nustato atsižvelgdama į vidutinį buitinių vartotojų ir nebutinių vartotojų, kurie per metus suvartoja iki 20 000 kubinių metrų dujų, dujų suvartojimą Reglamento (ES) Nr. 994/2010 8 straipsnio 1 dalyje nustatytais atvejais. GDĮ 39 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad garantinis tiekimas užtikrinamas buitiniams vartotojams ir nebutiniams vartotojams, kurie per metus suvartoja iki 20 000 kubinių metrų dujų.

GDĮ 5 straipsnio 14 punkte Vyriausybei (ar jos įgaliotai institucijai) suteikti įgaliojimai nustatyti pažeidžiamų dujų vartotojų ir jų grupių sąrašą, o GDĮ 45 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad Vyriausybė, nustatydamas konkrečias saugumą užtikrinančias priemones, nustato pažeidžiamų vartotojų apibrėžimą.

GDĮ 45 straipsnio 4 dalies 3 ir 4 punktuose numatyta, kad Energetikos ministerija užtikrina regioninio lygmens dujų tiekimo sutrikimų rizikos vertinimo atlikimą bei regioninio lygmens dujų tiekimo sutrikimų rizikos vertinimo atlikimą esant susitarimui su kitomis valstybėmis narėmis.

Gamtinių dujų tiekimo patikimumo užtikrinimo priemonių apraše, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 163 „Dėl Gamtinių dujų tiekimo patikimumo užtikrinimo priemonių aprašo patvirtinimo“, nustatytos pažeidžiamų dujų vartotojų grupės. Šios grupės nustatytos atsižvelgiant į GDĮ 47 straipsnio 3 dalyje nurodytas vartotojų grupes, kurių poreikiams užtikrinti turi būti kaupiamos dujų atsargos: buitiniai vartotojai ir nebutiniai vartotojai, kurie per metus suvartoja iki 20 000 kubinių metrų gamtinių dujų. Pažymėtina, kad tiek Reglamente (ES) Nr. 994/2010, tiek Reglamente (ES) Nr. 2017/1938 naudojama kitokia pažeidžiamų vartotojų grupių struktūra, nesiejant šių grupių su vartotojų gamtinių dujų vartojimo apimtimi. Be to, minėti reglamentai nustato privalomą tiekimo standarto (kai dujų įmonės pirmumo tvarka turi užtikrinti dujų tiekimą pažeidžiamiesiems vartotojams) įgyvendinimą pažeidžiamų vartotojų atžvilgiu, tačiau nenumato privalomo dujų atsargų kaupimo pažeidžiamiesiems vartotojams, t. y. ši priemonė vertintina kaip nacionalinės teisės reikalavimas. Atkreiptinas dėmesys, kad Europos Komisija, 2017 metais vertindama Lietuvos parengtą Nacionalinį gamtinių dujų tiekimo saugumo užtikrinimo prevencinių veiksmų planą, atkreipė dėmesį, kad Lietuvoje nustatytos pažeidžiamų vartotojų grupės, nors ir apima privalomą buitinių vartotojų grupę ir dalį nebutinių vartotojų, tačiau neatitinka Reglamento (ES) Nr. 994/2010 reikalavimų, todėl pažeidžiamų vartotojų grupės turėtų būti nustatytos vadovaujantis tuo metu galiojusiame Reglamente (ES) Nr. 994/2010 nurodytu pažeidžiamų vartotojų grupių skirstymu, kuris išliko nepakitęs priėmus Reglamentą (ES) Nr. 2017/1938.

GDĮ priede Reglamentas (ES) Nr. 994/2010 nurodytas kaip įgyvendinamasis Europos Sąjungos teisės aktas.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama.

Dėl regioninės rinkos zonos sukūrimo

Įsigaliojus Įstatymo projekto pakeitimams, bus sudarytas teisinis pagrindas tolesniam regioninės rinkos zonos formavimui. Regioninė rinkos zona suformuojama rinkos zonoje veikiančių

nacionalinių energetikos sritį reguliuojančių institucijų ir gamtinių dujų perdavimo sistemos operatorių bendradarbiavimo susitarimais. Šie susitarimai nėra Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys, kurių sudarymą reglamentuoja Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymas. Įstatymo projektu apibūdinami esminiai regioninės rinkos zonos suformavimo principai ir suteikiama diskrecija VKEKK įgyvendinamaisiais teisės aktais pasirinkti efektyviausias reguliavimo priemonės. Įstatymo projektu siūloma nustatyti esminius regioninės rinkos suformavimo principus ir suteikti diskreciją nacionalinei reguliavimo institucijai (VKEKK) įgyvendinamaisiais teisės aktais pasirinkti efektyviausias ir tinkamiausias įgyvendinimo ir regioninės rinkos reguliavimo priemones.

Įstatymo projektu siūloma apibrėžti gamtinių dujų įleidimo taško, gamtinių dujų išleidimo taško ir gamtinių dujų įleidimo ir išleidimo taškų sistemos, regioninės gamtinių dujų rinkos zonos, regioninės gamtinių dujų rinkos zonos operatoriaus sąvokas, apibūdinti regioninės rinkos zonos, balansavimo zonos, regioninės rinkos zonos operatoriaus veiklos, regioninės rinkos zonos kainodaros nustatymo principus.

Integravus Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Suomijos nacionalines dujų rinkas į regioninę rinkos zoną, šioje zonoje būtų taikomos vienodos naudojimosi dujų perdavimo sistema taisyklės, vienodos regioninės rinkos zonos perdavimo sistemų balansavimo taisyklės. Balansavimo paslaugos regioninės rinkos zonoje būtų teikiamos bendradarbiaujant šioje zonoje veikiantiems perdavimo sistemos operatoriams arba per bendrai įsteigtą vieną ūkio subjektą (regioninės rinkos zonos operatorių), kurį valdytų perdavimo sistemos operatoriai, taip pat būtų nustatyta regioninės zonos rinkos dujų perdavimo paslaugų kainodara. Atskirų nacionalinių dujų rinkų sujungimas į regioninę rinkos zoną leistų sukurti palankesnes sąlygas dujų prekybai ir konkurencijai regione, sudarytų prielaidas didesniems tarpvalstybiniais dujų srautams ir efektyvesniam dujų infrastruktūros panaudojimui, didintų dujų rinkos likvidumą, regiono šalių dujų rinkos taptų patrauklesnės tarptautiniams dujų tiekėjams.

Dėl regioninės rinkos zonos operatoriaus

Įstatymo projekte siūloma numatyti galimybę PSO perduoti balansavimo funkciją regioninės rinkos zonos operatoriui, nustatyti kriterijus, kuriuos toks operatorius turėtų atitikti, nustatyti regioninės rinkos zonos kainodaros principus, kontrolės ir priežiūros mechanizmus. Visgi tai nereiškia, kad regioninėje rinkos zonoje bus kuriamas regioninis PSO, kuris perimtų esamų perdavimo sistemos operatorių veiklą. Regioninės rinkos zonos operatoriaus įsteigimas nėra būtinoji regioninės rinkos zonos įkūrimo sąlyga, o tik viena iš jų. Toks operatorius vykdytų tik gamtinių dujų balansavimo funkciją, kaip yra numatoma Įstatymo projekto 39¹ straipsnio 3 dalyje, tačiau šioms funkcijoms atlikti nebūtų taikoma 39² straipsnio 4 dalyje minima įleidimo ir išleidimo taškų kainodara. Jeigu balansavimas būtų perduotas regioninės rinkos zonos operatoriui, kitas pagrindines funkcijas ir toliau vykdys PSO, užtikrindamas atitiktį Direktyvos 2009/73/EB reikalavimams. Įstatymo projekte numatyta, kad paskirtas regioninės rinkos zonos operatorius veiks pagal su reguliatoriais ir PSO suderintas bendros balansavimo zonos taisykles. Vadovaujantis 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1227/2011 dėl didmeninės energijos rinkos vientisumo ir skaidrumo nuostatomis, pažeidimus tiria nacionalinė reguliavimo institucija kurios teritorijoje įvyko pažeidimas, pagal poreikį bendradarbiaudama su kitų valstybių narių nacionalinėmis reguliavimo institucijomis. Pažymėtina, kad Europos Sąjungoje yra šią nuostatą praktiškai įgyvendinusių šalių – Belgijoje ir Liuksemburge atliktas perdavimo sistemos balansavimo funkcijų perdavimas bendrai abiejų šalių PSO įsteigtam regioninės rinkos operatoriui „BALANSYS“, kuris atlieka balansavimo funkcijas.

Dėl dujų biržos reglamentavimo

Įstatymo projektu siūloma patikslinti dujų biržos apibrėžimą, panaikinant sąsajas su energijos išteklių birža ir jos veiklą reglamentuojančiu Lietuvos Respublikos energijos išteklių rinkos įstatymu. Atsižvelgiant į dujų biržos operatoriaus atliekamas funkcijas, sąvoka *gamtinių dujų rinkos operatorius* pakeista į *gamtinių dujų biržos operatorius*.

Dėl perėjimo nuo kainų viršutinių ribų prie pajamų viršutinių ribų reguliavimo

Įstatymo projektu siūloma leisti nacionalinį PSO ir nacionalinę reguliavimo instituciją pasirinkti pagal Reglamente (ES) Nr. 2017/460 klasifikuojamą dujų perdavimo paslaugų kainų reguliavimo režimą. Reglamentas (ES) Nr. 2017/460 numato du alternatyvius dujų perdavimo paslaugų kainų reguliavimo režimus, apibrėžtus šio reglamento 3 straipsnyje: (i) viršutinės kainos ribos režimas – reguliavimo tvarka, pagal kurią nustatomas tikslinėmis pajamomis grindžiamas didžiausias perdavimo tarifas; (ii) viršutinės ne kainos ribos režimas – reguliavimo tvarka, pvz., viršutinės pajamų ribos, gražos normos, išlaidų ir fiksuoto pelno tvarka, kurios laikantis nustatomos PSO leidžiamosios pajamos. Šiuos du alternatyvius dujų perdavimo paslaugų kainų reguliavimo režimus (viršutinė kainų riba ir viršutinė pajamų riba) siūloma nustatyti ir Gamtinių dujų įstatyme. VKEKK, kaip nacionalinė energetikos reguliavimo institucija, pasinaudodama įstatymų leidėjo suteikta diskrecijos teise, gali numatyti, kada bus tvirtinama viršutinė kainų riba ir (ar) viršutinė pajamų riba. Išsami pajamų ar kainų ribų nustatymo tvarka turėtų būti įtvirtinama įgyvendinamuosiuose teisės aktuose t. y. VKEKK metodikose. Toks reglamentavimas paliks galimybę VKEKK įvertinti reguliuojamų gamtinių dujų įmonių veiklos specifiką ir sumažinti administracinę naštą toms įmonėms, kur reguliuojamosios veiklos pajamos sudaro tik nedidelę dalį visų įmonės pajamų struktūroje ir yra gretutinė veikla palyginti su pagrindinėmis veiklomis.

Dėl perdavimo sistemų operatorių intersisteminio kompensavimo tvarkos

Sujungiant nacionalines dujų rinkas į regioninę rinkos zoną, būtų panaikinti tarpvalstybiniai dujų įleidimo ir išleidimo taškai (sujungimo taškuose), atitinkamai juose nebūtų taikomos ir kainos už pasinaudojimą perdavimo paslaugomis. Regioninės rinkos zonoje pradėjus taikyti bendrus kainodaros elementus keliose šalyse, regioniniu lygmeniu nustatomos dujų perdavimo kainos gali lemti tai, kad transportuojant dujas į kitose valstybėse narėse esančias perdavimo sistemas kai kuriems perdavimo sistemų operatoriams nebūtų kompensuojamos su perdavimo paslaugomis susijusios kapitalo ir veiklos sąnaudos. Siekiant užtikrinti proporcingą kompensavimą Įstatymo projekte numatyta, kad atskirų šalių perdavimo sistemos operatoriai, susiderinę tarpusavyje ir suderinę su regione veikiančiomis reguliavimo institucijomis, perves vienas kitam kompensacinius mokėjimus, t. y. taikys perdavimo sistemų operatorių intersisteminio kompensavimo tvarką (angl. *inter-transmission system operator compensation mechanism*). Tokios per konkretų kainų laikotarpį atskiro perdavimo sistemos operatoriaus gautinos ar mokėtinos kompensacinės sumos bus įvertinamos nustatant to paties ar ateinančio laikotarpio perdavimo sistemos operatoriaus leistiną gauti pajamų lygį.

Dėl dešimties metų tinklo plėtros plano

Atsižvelgiant į Europos perdavimo sistemos operatorių rengiamų dujų perdavimo tinklų plėtros planų rengimo periodiškumą, siūloma perdavimo sistemos operatoriaus rengiamą perdavimo sistemos dešimties metų tinklo plėtros planą rengti, derinti ir tvirtinti ne kasmet, bet kas dvejus metus. Lietuvai pasirinkus nuosavybės atskyrimo modelį, Direktyvos 2009/73/EB 22 straipsnio 1 dalis nėra laikoma privaloma. Visgi, įvertinus tai, kad dešimties metų tinklo plėtros plano rengimas išlieka naudingas rinkos dalyviams ir reguliuojančiai institucijai, Įstatymo projektu nesiūloma atsisakyti plano rengimo, tačiau nustatyti racionalesnį rengimo (atnaujinimo) periodiškumą kas dvejus metus, atsižvelgiant į tai, kad ilgametė PSO strategija nėra kasmet keičiama, todėl ir kasmetinis jos atnaujinimas vertintinas kaip perteklinis. Papildomai pažymėtina, kad Direktyvos 2009/73/EB 22 straipsnio 1 dalis privaloma tik valstybėms narėms, pasirinkusioms nepriklausomo perdavimo operatoriaus (ITO) įsteigimo modelį (žr. šios direktyvos 9 straipsnio 8 dalį). Lietuva yra pasirinkusi nuosavybės atskyrimo modelį, Lietuvos gamtinių dujų PSO sertifikuotas vadovaujantis šios direktyvos 10 straipsnio nuostatomis. Tai pažymėta ir Europos Komisijos Energetikos generalinio direktorato 2015 m. liepos 7 d. paklausime Lietuvai dėl Direktyvos 2009/73/EB perkėlimo (EU PILOT Nr. 7773/15/ENER), kuriame pabrėžta, kad šios direktyvos IV ir V skyriai įprastai taikomi valstybei narei pasirinkus ITO modelį, taip pat atkreiptas dėmesys, kad nors Lietuva pasirinko nuosavybės atskyrimo modelį, Lietuva tebetaiko ITO modeliui skirtus Direktyvos 2009/73/EB IV ir V skyrių (įskaitant ir 22 straipsnį) reikalavimus.

Dėl pakeitimų, reikalingų tinkamam Reglamento (ES) Nr. 2017/1938 įgyvendinimui

Įstatymo projektu siekiama dalinio Reglamento (ES) Nr. 2017/1938 įgyvendinimo. Siekiant visiško įgyvendinimo reikės pakoreguoti Gamtinių dujų tiekimo patikimumo užtikrinimo priemonių aprašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 163 „Dėl Gamtinių dujų tiekimo patikimumo užtikrinimo priemonių aprašo patvirtinimo“.

Įstatymo projektu siūloma suteikti įgaliojimus Vyriausybei ar jos įgaliotai institucijai nustatyti ne tik pažeidžiamų dujų vartotojų ir jų grupių sąrašą ir apibrėžimą, bet ir solidariai saugomų pažeidžiamų dujų vartotojų ir jų grupių sąrašą ir apibrėžimą. Įstatymo projektu siūloma susiaurinti vartotojų, kuriems privalomai turi būti kaupiamos dujų atsargos, ratą, numatant, kad dujų atsargos Reglamento (ES) Nr. 2017/1938 6 straipsnio 1 dalyje nustatytais atvejais kaupiamos pažeidžiamiausiai vartotojų grupei – buitiniams vartotojams. Nebuitiniai vartotojai, kurie per metus suvartoja iki 20 000 kubinių metrų dujų, dėl atsargų kaupimo poreikio galės apsispręsti patys, atsižvelgdami į konkrečią vykdomą ūkinę veiklą ir iš jos kylantį apsirūpinimo dujomis krizės atveju poreikį. Šis pakeitimas suteiks nebuitiniams vartotojams, kurie per metus suvartoja iki 20 000 kubinių metrų dujų, papildomo lankstumo ir galimybę sumažinti apsirūpinimo dujomis kaštus (2018 m. balandžio 1 d. duomenimis, atsargos saugomos 5 982 nebuitiniams vartotojams, kurie per metus suvartoja iki 20 000 kubinių metrų dujų, ir atsargų palaikymo sąnaudos per metus jiems sudaro ~250 tūkst. eurų). Atsižvelgiant į pastaraisiais metais įvykusius gamtinių dujų rinkos pasikeitimus (užtikrintas alternatyvus suskystintų gamtinių dujų tiekimas, rinkoje pastebimai padidėjęs gamtinių dujų tiekėjų skaičius, veikia gamtinių dujų birža, formuojasi regioninė Baltijos šalių rinka – Lietuvoje jau veiklą vykdo dujų tiekėjai iš Estijos ir Latvijos). Analogiškai siūloma nustatyti, kad garantinis tiekimas turi būti užtikrinamas tik pažeidžiamiausiai buitinių vartotojų grupei. Nebuitiniai vartotojai, per metus suvartojantys iki 20 000 kubinių metrų dujų (t. y. smulkios ir vidutinės įmonės), turi vadybinius pajėgumus pasirinkti alternatyvų gamtinių dujų tiekėją, kai esamas tiekėjas nebevykdo prisiimtų įsipareigojimų.

Įstatymo projektu siūloma nustatyti, kad Energetikos ministerija užtikrina regioninio lygmens dujų tiekimo sutrikimų rizikos vertinimo atlikimą ir regioninio lygmens dujų tiekimo sutrikimų rizikos vertinimo atlikimą be papildomos sąlygos: esant susitarimų su kitomis valstybėmis narėmis.

Įstatymo projektu siūloma pakeisti GDĮ priedą, nurodant Reglamentą (ES) Nr. 2017/1938 kaip įgyvendinamąjį Europos Sąjungos teisės aktą. Priėmus siūlomus pakeitimus, bus užtikrintas Reglamento (ES) Nr. 2017/1938 įgyvendinimas ir sudarytos prielaidos energetinio saugumo ir pažeidžiamų vartotojų apsaugos stiprinimui.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Neigiamų Įstatymo projekto pasekmių nenumatoma. Įstatymo projekte nustatoma sąlyga VKEKK užtikrinti, kad perdavimo paslaugų kainodaros modelis, perdavimo sistemų operatorių intersisteminių kompensavimo tvarka, jeigu ji taikoma, ir dujų perdavimo paslaugų kainos turi būti ekonomiškai pagrįstos ir teikti ekonominę naudą šalies vartotojams. Įstatymo projekte nustatoma, kad sprendimą dėl Lietuvos prisijungimo prie regioninės rinkos zonos priima Vyriausybė, įvertinusi Energetikos ministerijos ir Komisijos pateiktas išvadas dėl tokio sprendimo ekonominės naudos šalies vartotojams.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai.

Priimtas įstatymas neturės neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

Įstatymo projektas prisideda prie vienodų dujų rinkos veikimo taisyklių nustatymo Baltijos šalyse ir Suomijoje bei tarpvalstybinės dujų prekybos ir tiekimo regione tvarkos palengvinimo.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Priėmus Įstatymo projektą, nereikės priimti ar keisti kitų įstatymų, taip pat nereikės pripažinti teisės aktų netekusiais galios.

9. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų. Įstatymo projektu apibrėžiamos naujos sąvokos įvertintos Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

10. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

Įstatymo projekte reglamentuojami klausimai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją ir Europos Sąjungos teisės nuostatas.

11. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti.

Vyriausybė ir VKEKK iki 2018 m. rugpjūčio 31 d. priims įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus. Priėmus Įstatymo projektu siūlomus pakeitimus Vyriausybė turės patikslinti Gamtinių dujų tiekimo patikimumo užtikrinimo priemonių aprašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 163 „Dėl Gamtinių dujų tiekimo patikimumo užtikrinimo priemonių aprašo patvirtinimo“. VKEKK atliks Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo metodikos, patvirtintos VKEKK 2013 m. rugsėjo 13 d. nutarimu Nr. O3-367 „Dėl Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo metodikos patvirtinimo“, pakeitimus.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais).

Įstatymo projektui įgyvendinti papildomų lėšų nereikės.

13. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Įstatymo projekto rengimo metu gauti VKEKK ir dujų perdavimo sistemos operatoriaus AB „Amber Grid“ specialistų vertinimai ir pasiūlymai.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis.

Nėra.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.

Regioninės dujų rinkos sukūrimas inicijuotas 2014 m. gruodžio 5 d. Taline vykusiame Baltijos Ministrų Tarybos Ministrų Pirmininkų susitikime, pasirašytas bendras pareiškimas kuriuo sutarta įsteigti koordinavimo grupę šiems klausimams spręsti. 2015 m. sausio 14 d. už energetiką atsakingi Baltijos šalių ministrai Latvijos sostinėje Rygoje pasirašė Energijos tiekimo saugumo deklaraciją, kurioje įsipareigojo įsteigti Regioninės dujų rinkos koordinavimo grupę. 2015 m. vasario 12 d. Lietuvos Respublikos energetikos ministerijoje įvyko pirmasis Regioninės dujų rinkos koordinavimo grupės susitikimas, kuriame Baltijos šalių ir Suomijos ministerijų, atsakingų už energetikos politiką, šių valstybių energetikos sektoriaus reguliavimo institucijų ir regioninės svarbos dujų infrastruktūros operatorių atstovai patvirtino šios grupės įstatus, tikslus ir uždavinius.

2016 m. gruodžio 6 d. Rygoje vykusiam Baltijos Ministrų Tarybos Ministrų Pirmininkų susitikime Baltijos šalių ministrai pirmininkai pasirašė deklaraciją dėl regioninės dujų rinkos plėtos, kuria patvirtino Regioninės dujų rinkos koordinavimo grupės parengtą Regioninės dujų rinkos sukūrimo veiksmų planą. Veiksmų plane patvirtinti veiksmai, kuriuos šalys įsipareigoja atlikti iki 2020 m., siekdamos integruoti atskiras nacionalines Baltijos šalių ir Suomijos dujų rinkas į regioninę rinkos zoną. Vienas iš veiksmų plane numatytų uždavinių – iki 2018 m. pabaigos priimti įstatyminio lygmens teisės aktų pakeitimus, sudarysiančius teisinį pagrindą tolesniems regioninės rinkos zonos formavimo darbams. Veiksmų planas parengtas atsižvelgiant į Regioninės dujų rinkos koordinavimo grupėje patvirtintos nepriklausomos Rytų Baltijos regioninės rinkos vystymo studijos rekomendacijas. Šią studiją 2016 m. atliko konsultacinė kompanija *Frontier Economics*, laimėjusi bendrai Baltijos šalių ir Suomijos perdavimo sistemų operatorių inicijuotą viešąjį tarptautinį konkursą. Studijoje rekomenduota, kad ekonomiškai naudingiausias rinkų integravimo modelis yra sujungti Baltijos šalių ir Suomijos dujų rinkas į regioninę rinkos zoną, sukuriant vieną keturių šalių dujų įleidimo ir išleidimo taškų sistemą su vienu virtualiu prekybos tašku ir viena perdavimo sistemų balansavimo zona.

Regioninės dujų rinkos sukūrimo tikslas numatytas Septynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XIII-82 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 167 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano patvirtinimo“ (4.2.10(3) p.), taip pat Nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijoje (Lietuvos Respublikos Seimo 2018 m. birželio 21 d. nutarimo Nr. XIII-1288 redakcija; 1.1.3, 1.2.2, 14.2 papunkčiai, 54, 55 punktai, 59.4, 60.1.1, 60.1 papunkčiai). 2017 m. lapkričio 27 d., įgyvendinant Regioninės dujų rinkos sukūrimo veiksmų planą, Baltijos šalių ir Suomijos nacionalinių reguliavimo institucijų vadovai pasirašė gamtinių dujų perdavimo paslaugų kainodaros gaires.

Energetikos ministerijos
kalbos tvarkytoja

Aušra Siniuvienė

2018-10-02

Energetikos ministras

Žygimantas Vaičiūnas

2018-10-02

Energetikos ministerijos
Teisės skyriaus vedėjo pavaduotoja

Dovilė Lajauskaitė

2018-10-02